

Vyčlenenie obcí suburbánneho zázemia mesta Nitra v rokoch 1998 – 2006

Gabriela CZAKOVÁ

Abstract: *The paper describes the methodology of forming the suburban zone of Nitra City through the use of appropriately chosen indicators. The suburbanization process belongs to one of the most significant urbanization processes, which affects the residential structure. It is demonstrated by migration of residents from the cities to suburban zones and countryside. Migration has different economic, social and also environmental consequences. In Slovakia, the suburbanization process is seen and elaborated on the level of larger cities - Bratislava, Košice, Nitra, Prešov and Trenčín.*

Keywords: *suburbanization, suburban zone, Nitra City*

Úvod

Jeden z najvýznamnejších procesov, ktorý sa v súčasnom období prejavuje v sídelnej štruktúre, je suburbanizačný proces. Pri jeho identifikácii zohráva významnú úlohu migrácia obyvateľstva z mesta na vidiek so svojimi pozitívnymi, ale aj negatívnymi dôsledkami. Na území Slovenska nastal suburbanizačný proces po roku 1989 v zázemí veľkomiest Bratislavy a Košíc a v poslednom období, intenzívnejšie po roku 2000, sa začína formovať aj v rámci Nitrianskeho kraja.

Príchod nových obyvateľov na vidiek s mestským spôsobom života, mestským životným štýlom a mestským správaním však ovplyvňuje a zasahuje do života domáceho vidieckeho obyvateľstva a zasahuje i samotný vidiek. Výstavbou nových rodinných domov sa mení tradičný vzťah vidieka, nezaujmom nových obyvateľov o verejných udalostiach v obci, ako aj o obyvateľstvo samotné sa mení správanie obyvateľov, čím sa narušuje i vzťah obyvateľa k obci a jeho sídelná identita.

Metodika a cieľ príspevku

Problematika procesu suburbanizácie je v odbornej literatúre slovenskej proveniencie značne rozpracovaná. V SR sa významná pozornosť venuje krajským mestám Bratislava (Slavík, Chlapovič, 2003; Spišiak, Danihelová, 1998 a i.), Prešov (Sedláková, 2006; 2007 a i.), Košice (Dická, 2006; 2007), Nitra (Czaková, 2006; 2007; 2008; 2009) a Trenčín (Danielová, 2008).

Vyčlenením suburbánnych obcí sa na príklade mesta Prešov venovali Matlovič, Sedláková (2004), na príklade mesta Košice Dická (2006, 2007), mesta Bratislava Zubrický (2004), Slavík, Kurta (2007), mesta Nitra Czaková (2009).

Cieľom príspevku je na základe vhodného metodického postupu vyčleniť suburbánnu zónu mesta Nitra. Vyčlenenie suburbánnej zóny bude vychádzať z najdôležitejších indikátorov suburbanizácie, ktorými sú:

- pokles počtu obyvateľov v mestách a rast počtu obyvateľov vo vidieckych obciach,
- migračný úbytok v mestách a migračný prírastok vo vidieckych obciach.

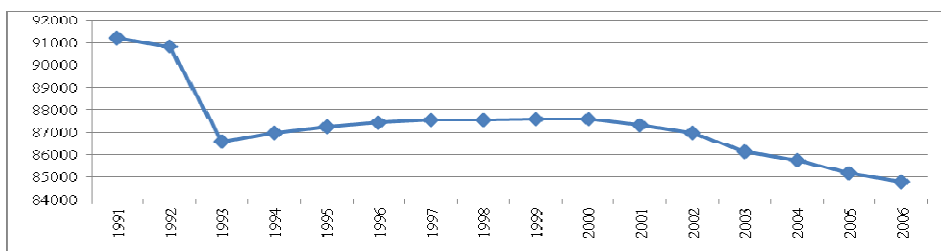
Tieto indikátory však nedokazujú priebeh suburbánnych procesov, na základe nich možno suburbánne procesy len predpokladať. Zvýšenie počtu prisťahovaných v obci môže, ale aj nemusí byť znakom suburbanizácie, pretože neidentifikuje smer migrantov. Podobne aj kladné migračné saldo v obciach môže, ale nemusí byť znakom suburbanizácie, pretože neidentifikuje len prisťahovaných z mesta.

Preto pri zistení priebehu suburbanizačných procesov bol sledovaný dlhší časový rad rokov 1998 – 2006. Vychádzalo sa z najvýznamnejšieho indikátora suburbanizácie, ktorým bol *podiel prisťahovaných do vidieckej obce z mesta Nitra z celkového počtu prisťahovaných danej vidieckej obce*, pričom tento podiel prisťahovaných z mesta Nitra musel dosahovať vyššie hodnoty ako podiel prisťahovaných z iných smerov. Imigráciu do vidieckych obcí z mesta Nitra sme sledovali v rámci Nitrianskeho samosprávneho kraja. Predpokladáme, že sa suburbanizačné obce budú lokalizovať v blízkej dostupnosti k mestu, prípadne budú mať s mestom spoločné administratívne hranice. V okolí mesta môžu vyformovať plynulú suburbánnu zónu.

Pokles počtu obyvateľov mesta Nitra ako indikátor suburbanizácie

Pokles počtu obyvateľov v meste a následný rast počtu obyvateľov na vidieku je jedným z indikátorov suburbanizácie.

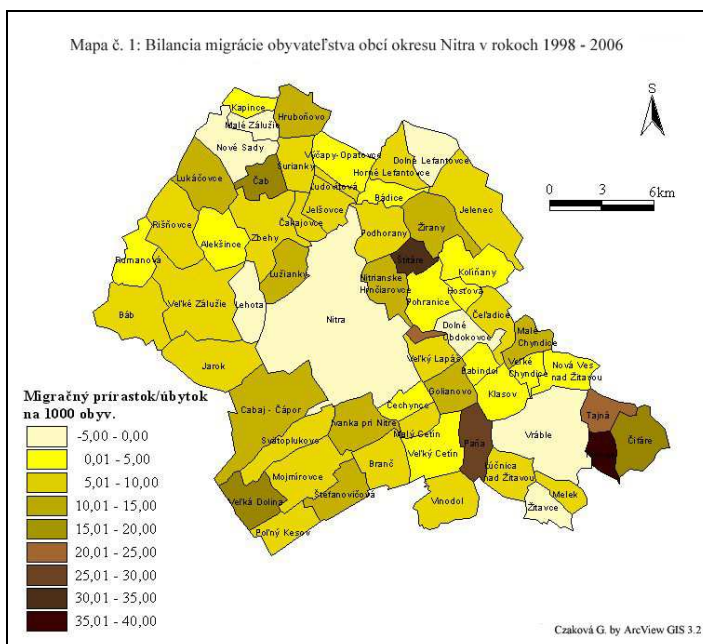
Vývoj počtu obyvateľov mesta Nitra je nerovnomerný a charakteristický najmä poklesom obyvateľstva. Podľa SODB 2001 malo mesto v tomto roku 87 308 obyvateľov. Oproti predchádzajúcemu SODB 1991, kedy bývalo v meste 91 212 obyvateľov, klesol tento počet o 3 904 obyvateľov (4,3 %). Na jednej strane tento pokles spôsobuje záporné migračné saldo mesta, pokles natality a rast mortality, na strane druhej sú to dezintegračné procesy, ktoré vo vývoji mesta prebehli. K 1. 9. 1992 sa odčlenila od mesta obec Ivanka pri Nitre a k 1. 7. 1993 obec Lužianky. Do roku 2001 bol počet obyvateľov pomerne vyrovnaný. Ďalší pokles nastal odčlenením mestskej časti Šitáre v roku 2002. Ku koncu roka 2003 bol počet trvale bývajúcich osôb mesta Nitra 86 138. Trend vývoja počtu obyvateľov je ku koncu roka 2006 klesajúci. K 31. 12. 2006 žilo v meste Nitra 84 800 obyvateľov (graf č. 1). V porovnaní s rokom 1991 je to strata o 5 169 obyvateľov (5,74 %).

Graf 1. Vývoj počtu obyvateľov mesta Nitra v rokoch 1991 – 2006. Zdroj: ŠÚ SR, 2008

Záporné migračné saldo mesta Nitra ako indikátor suburbanizácie

Kým mesto Nitra disponovalo v priemere rokov 1998 – 2006 záporným migračným saldom, ktorý mal hodnotu -2,9 %, okolité vidiecke obce zaznamenávali migračný prírastok, na základe čoho môžeme predpokladať priebeh suburbanizácie (mapa č. 1).

Mapa 1. Bilancia migrácie obyvateľstva obcí okresu Nitra v rokoch 1998 – 2006

Migračné saldo poukazuje na sťahovanie obyvateľstva v rôznych smeroch (vidiecka obec – vidiecka obec, mesto – vidiecka obec, vidiecka obec – mesto, mesto – mesto), pre proces suburbanizácie je však významný pohyb obyvateľov z mesta na vidiek. Pre vytýčenie suburbannej zóny bol preto kľúčovým indikátorom *podiel prisťahovaných do vidieckej obce z mesta Nitra na celkovom počte prisťahovaných danej vidieckej obce*, pričom tento podiel prisťahovaných z daného sledovaného mesta musel dosahovať vyššie hodnoty ako podiel prisťahovaných z iných smerov.

Podiel prisťahovaných do vidieckej obce z mesta Nitra na celkovom počte prisťahovaných danej vidieckej obce ako indikátor suburbanizácie

V rokoch 1998 – 2006 sa z mesta Nitra do vidieckych obcí Nitrianskeho kraja prisťahovalo v priemere 757 obyvateľov, čo tvorí z celkového počtu prisťahovaných z miest Nitrianskeho kraja (2864) 26,4 %. Imigranti smerovali do 123 vidieckych obcí Nitrianskeho samosprávneho kraja, pričom najvyšší podiel (38,3 %) nitrianskych obyvateľov z celkového počtu prisťahovaných obyvateľov obce bol v stredne veľkých vidieckych obciach od 1000 do 1999 obyvateľov (tabuľka č. 1)

Tab. 1. Imigrácia obyvateľstva do vidieckych obcí Nitrianskeho kraja z mesta Nitra v rokoch 1998 – 2006

Celk. počet prisťahovaných do vidiec obcí z miest Nitrian.kraja	z toho z mesta Nitra		poč. obcí s imigr. z mesta Nitra	počet prisťahovaných do vidieckych obcí podľa veľkostných kategórií z mesta Nitra									
				malé		stredne veľké				veľké			
	do 499			500-999		1000-1999		2000-4999		5000-9999			
	abs	%		abs	%	abs	%	abs	%	abs	%		
2864	757	26,4	123	98	13	113	14,9	290	38,3	256	33,8	0	0

Zdroj: ŠÚ SR, 2008, Czaková, 2008 – vlastné prepočty

Počet vysťahovaných z mesta Nitra do vidieckych obcí Nitrianskeho kraja sa v priemere rokov 1998 – 2006 v absolútnych hodnotách pohyboval od 1 do 49 obyvateľov, v relatívnych hodnotách od 50 % do 79,59 % (tabuľka č. 2). Najvýraznejší podiel imigrantov z mesta Nitra z celkového počtu imigrantov obce dosiahol 14 vidieckych obcí Nitrianskeho samosprávneho kraja.

Najvyšší 79,59% podiel imigrantov z mesta Nitra z celkového počtu imigrantov obce mala obec Nitrianske Hrnčiarovce (do roku 1991 bola mestskou časťou Nitry), do ktorej sa v priemere sledovaného obdobia prisťahovalo 39 obyvateľov z Nitry. Zvyšných 20,41 % imigrantov Nitrianskych Hrnčiaroviec pochádzalo z vidieckych obcí. Druhý najvyšší podiel prisťahovaných z mesta z celkového počtu prisťahovaných obce (68,4 %) mala obec Lehota, do ktorej celkovo imigrovalo 22 obyvateľov. Nad 60 % prisťahovaných do obcí mali ešte obce Štitáre (66,67 %), Jarok (65,79 %), Lužianky (62,82 %) a Ivanka pri Nitre (62,32 %). Do obce Golianovo sa z celkového počtu prisťahovaných prisťahovalo 58,06 % obyvateľov z Nitry, do Jelšoviec 55,56 % Nitranov, nad 50 % prisťahovaných je zastúpených aj v obciach Čakajovce (53,57 %), Cabaj – Čápor (53,41 %), Branč (52,63 %), 50% podiel prisťahovaných z mesta Nitra na celkovom počte prisťahovaných obce mali obce Malý Lapáš, Veľké Zálužie a Zbehy (tabuľka č. 2 a mapa č. 2).

Tab. 2. Priestorové rozmiestnenie emigrantov z mesta Nitra do vidieckych obcí Nitrianskeho kraja v rokoch 1998 – 2006

obec	počet prist'ahovaných do obcí spolu	z mesta Nitra		z iných miest (Hurb., Kol., LV, NZ, Šahy, SA, Štúr., Šur., Tlm., TO, Vráb., ZM, Žel.)		z vidieckych obcí	
		abs	%	abs	%	abs	%
Nitrianske Hrnčiarovce	49	39	79,59	0	0	10	20,41
Lehota	22	15	68,18	2	9,09	5	22,73
Štitáre	12	8	66,67	1	8,33	3	25
Jarok	38	25	65,79	1	2,63	12	31,58
Lužianky	78	49	62,82	0	0	29	37,18
Ivanka pri Nitre	69	43	62,32	3	4,35	23	33,33
Golianovo	31	18	58,06	1	3,23	12	38,71
Jelšovce	18	10	55,56	1	5,56	7	38,89
Čakajovce	28	15	53,57	1	3,57	12	42,86
Cabaj - Čápor	88	47	53,41	8	9,09	33	37,5
Branč	38	20	52,63	1	2,63	17	44,74
Malý Lapáš	14	7	50	0	0	7	50
Veľké Zálužie	74	37	50	2	2,7	35	47,3
Zbehy	58	29	50	2	3,45	27	46,55
ostatné obce Nitrianskeho kraja*	2549	395	18,2	617	21,33	1537	60,47
spolu	3166	757	23,91	640	20,21	1769	55,87

Zdroj: ŠÚ SR, 2007; spracovala: Czaková, 2008

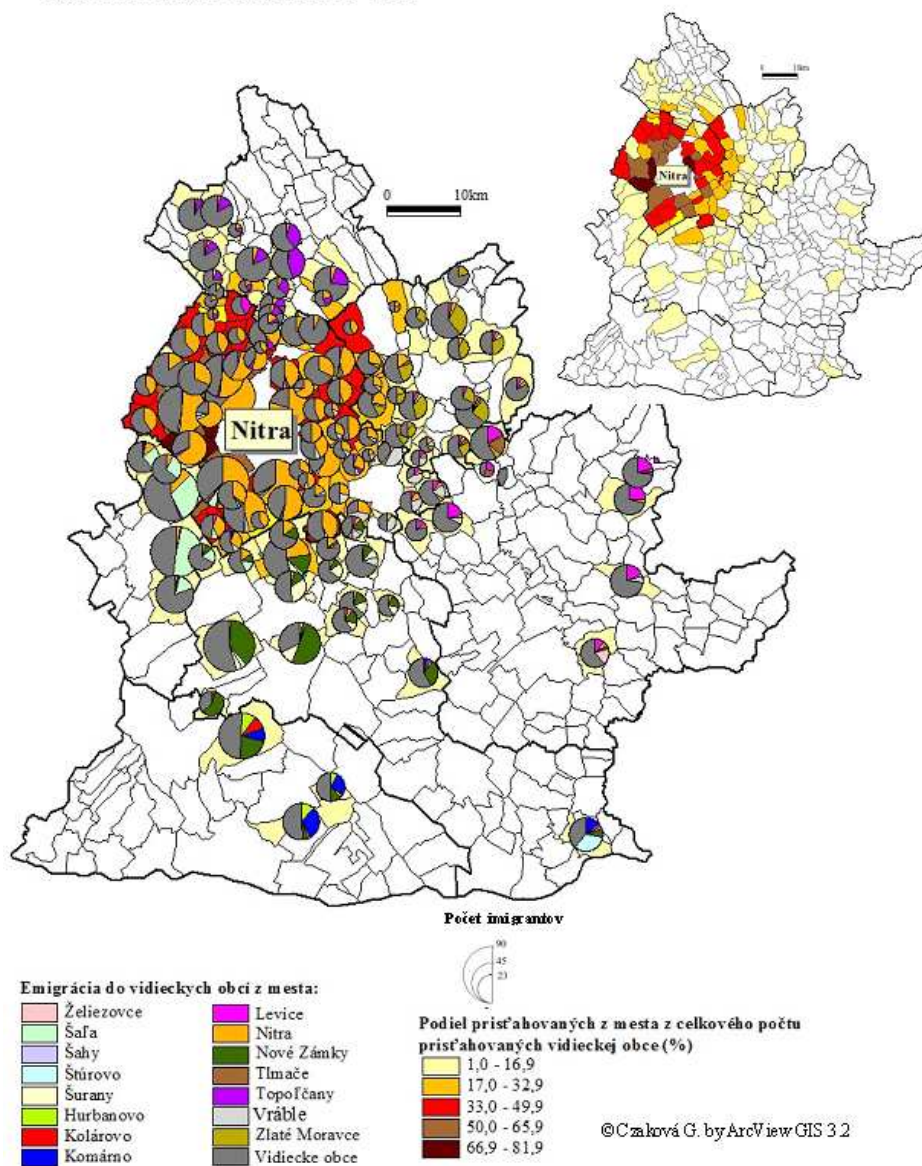
Vysvetlivky: Hur. - Hurbanovo, Kol. - Kolárovo, KM - Komárno, LV - Levice, NZ - Nové Zámky, SA - Šala, Štú. - Štúrovo, Šu. - Šurany, Tlm. - Tlmače, TO - Topoľčany, Vrá. - Vrábľa, ZM - Zlaté Moravce, Žel. - Želiezovce*obce s prevažujúcim podielom imigrantov z ostatných miest Nitrianskeho samosprávneho kraja a z vidieckych obcí

Suburbánna zóna mesta Nitra sa rozkladá na rozlohe 207,7 km² a má 27 492 obyvateľov. Hustota zaľudnenia zóny je 132,4 obyv./km² (tabuľka č. 3). S výnimkou obce Malý Lapáš, Jelšovce a Štitáre, ktoré podľa veľkostnej kategórie obcí podľa počtu obyvateľov patria k malým obciam, sú ostatné obce suburbánnej zóny veľké (2000 – 4999 obyvateľov).

Tab. 3. Suburbánna zóna mesta Nitra

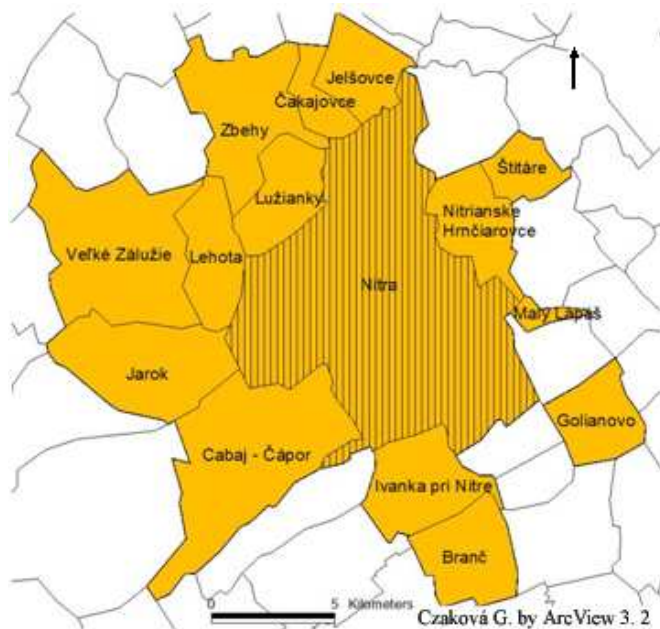
suburbánna zóna mesta:	počet obcí	rozloha v km ²	počet obyvateľov	hustota zaľudnenia (obyv./km ²)
Nitra	14	207,7	27492	132,4

Mapa č. 2: Priestorové rozmiestnenie emigrantov z mesta Nitra do vidieckych obcí Nitrianskeho kraja v rokoch 1998 - 2006

Mapa 2: Priestorové rozmiestnenie emigrantov z mesta Nitra do vidieckych obcí Nitrianskeho kraja v rokoch 1998 – 2006

Za suburbánne obce mesta Nitra možno považovať celkovo 14 obcí Nitrianskeho kraja. Tieto obce ležia v blízkej dostupnosti k mestu a 10 obcí z nich priamo s mestom susedí. Obklopujú mesto zo všetkých svetových strán, čím vytvárajú okolo mesta nodálny región – plynulú suburbánnu zónu (mapa č. 3).

Mapa 3. Suburbánna zóna mesta Nitra v rokoch 1998 – 2006

Záver

Na základe jednotlivých analýz sme zistili, že do suburbánnej zóny mesta Nitra patria vidiecke obce lokalizované v blízkej dostupnosti od mesta a obce a ktoré majú s mestom Nitra spoločné administratívne hranice. Na imigráciu obyvateľov z mesta do vidieckych obcí môže mať vplyv viacerých faktorov. Ako príklad by sme mohli uviesť blízkosť mesta Nitra, dostupnosť mestskej autobusovej dopravy (Nitrianske Hrnčiarovce, Štítare, Branč, Lužianky, Ivanka pri Nitre) výhodnú cenu pozemkov (Golianovo, Malý Lapáš, Čakajovce, Branč, Cabaj – Čápor), individuálnu výstavbu rodinných domov (Nitrianske Hrnčiarovce, Malý Lapáš, Golianovo, Branč, Cabaj – Čápor, Ješovce, Lehota, Lužianky, Zbehy), rekonštrukciu domov, atraktivitu vrchu Zobor (Nitrianske Hrnčiarovce) a pod. Územia suburbánnych obcí sa stávajú novou rozvojovou oblasťou pre obyvateľstvo z mesta Nitra.

Literatúra

- CZAKOVÁ, G., 2006: Analýza migračného pohybu obyvateľstva Nitrianskeho kraja v roku 2005. In *Geografická revue*. ISSN 1336-7072, 2006, roč. 2, č. 2, 273 – 280.
- CZAKOVÁ, G., 2007: Prirodený a migračný pohyb obyvateľstva v sídlach Nitrianskeho kraja v roku 2005. In *VIII. vedecká konferencia doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov : zborník príspevkov*. Nitra : UKF, 2007. ISBN 978-80-8094-106-2, 579-589.
- CZAKOVÁ, G., 2008: Suburbanizácia mesta Nitra v roku 2005. In *Mladí vedci 2008 : vedecké práce doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*. [CD-ROM]. Nitra : UKF, 2008. ISBN 978-80-8094-285, 431-439.
- CZAKOVÁ, G., 2009: Vývoj a formovanie suburbanizačného zázemia mesta Nitra. In *Geographia Cassoviensis*. ISSN 1337-6748, 2009, roč. 3, č. 2, 34-42.
- DICKÁ, J., 2006: Suburbanizácia mesta Košice a jeho zázemia. In *Geografická revue*, ISSN 1336-7072, 2006, roč. 2, č. 2, 295 – 308.
- DICKÁ, J., 2007: Diferenciácia sociálno-demografickej štruktúry v zázemí mesta Košice z aspektu suburbanizácie. In *Geographia Cassoviensis I*. Košice : UPJŠ, 2007. ISBN 978-80-7097-700-2, 19 – 24.
- MATLOVIČ, R., SEDLÁKOVÁ, A., 2004: Suburbanizácia – transformačný proces priestorovej organizácie postkomunistických miest (empirický príklad Prešova). In *Folia geographica 7*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004. ISBN 80-8068-270-4, 75 – 101.

- SEDLÁKOVÁ, A., 2006b: Urbány a suburbány priestor – k otázke konceptualizácie prímestskej zóny. In *7. vedecká konferencia doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*. Nitra : UKF, 2006. ISBN 80 – 8050 – 960 – 3, 545 – 552.
- SEDLÁKOVÁ, A., 2007: *Suburbanizácia a jej dôsledky – komparatívne štúdium vybraných českých a slovenských miest (prípadové štúdie miest Olomouc a Prešov : dizertačná práca*. Prešov: Prešovská univerzita, 2007, 167 s.
- SLAVÍK, V., CHLAPOVIČ, T., 2003: Územné plány obcí ako predpoklad suburbanizácie v zázemí Bratislavy. In *Geografie XIV : Geografické aspekty stredoevropského priestoru*. Brno : Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3208-1, 137-141.
- SLAVÍK, V., KURTA, T., 2007: Reзиденčná suburbanizácia v zázemí Bratislavy – nový trend v migrácii obyvateľstva. In *Forum Staticum Slovacaum*. ISSN 1336 – 7420, 2007, roč. 3, č. 3, 201 – 207.
- SPIŠIAK, P., DANIHELOVÁ, K., 1998: Niektoré otázky kvality života v suburbánnom priestore Bratislavy. In *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitas Comeniana* : Geographica, supplementum. Bratislava : UK, 1998. ISBN 80-223-1372-6, 155-163.
- ZUBRICZKÝ, G., 2004: Reзиденčné a populačné tendencie suburbanizácie Bratislavy. In *Geografické informácie*. Nitra : UKF, 2004. ISBN 978-80-8094-541-1, 274 – 281.

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu VEGA 1/0574/08 „Zmeny využívania krajiny obvodu Nitra a perspektívy jeho rozvoja v kontexte vývoja spoločensko-ekonomických a prírodných podmienok.

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu CGA VI/9/2008 Sídlná identita ako východisko pre TUR na príklade Nitrianskeho kraja.

Suburban Zone of the Nitra City in 1998 – 2006

Gabriela CZAKOVÁ

Summary: Suburbanization is very actual problem in geography. In this paper, we interpreted the suburbanization of Nitra City which is situated in the middle of Nitra district in western Slovakia. We found out that suburban area have formed in Nitra district near Nitra City. The area contains 14 villages with 27 492 inhabitants. The total area of the suburban region is 207,7 square kilometers. Migration from Nitra City is very strong mostly because people prefer cheaper cost of the parcels and houses in the villages and the proximity to Nitra City. Some suburban villages have analysed the individual residential construction and construction of lodging in order to attract the inhabitants. In the peripheral villages, migration is not so intensive.

Adresa autora:

RNDr. Gabriela Czaková
Katedra geografie a regionálneho rozvoja
Fakulta prírodných vied, Univerzita Konštantína Filozofa
Tr. A. Hlinku 1, 949 74 Nitra
gczakova@ukf.sk